

כנגד ארבעה בנים דיברה תורה – מתוך ההגדה של פסח

כנגד ארבעה בנים דיברה התורה: אחד חכם, ואחד רשע, ואחד תם, ואחד שאינו יודע לשאול.

חכם מה הוא אומר? מה העדות והחקים והמשפטים אשר צנה ה' אלהינו אתכם. ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח: אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן.

רשע מה הוא אומר? מה העבודה הזאת לכם. לכם - ולא לו. ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעקר. ואף אתה הקהה את שניו ואמר לו: בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים. לי ולא לו. אלו היה שם, לא היה נגאל.

תם מה הוא אומר? מה זאת? ואמרת אליו: בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים.

ושאינו יודע לשאול - את פתח לו, שנאמר, והגדת לבנך ביום ההוא לאמר, בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים.

משימות

1. שערו מה מייצג המספר **ארבע** בהגדה, ומה הוא יכול לייצג בעולמנו.
2. ארבעת הבנים מוזכרים לראשונה במקרא: דברים ו', כ"כ"ה, שמות י"ב, כ"ו ו-י"ג, ח', שמות י"ג, י"ד-ט"ז, שמות י"ג, 8. מצאו את הפסוקים והעתיקו אותם, כתבו ליד כל פסוק את הבן המוזכר בו.
3. א. במה באה לידי ביטוי חכמתו של החכם? כיצד מעידה התשובה על חכמתו?
ב. מהי רשעותו של הרשע? האם לדעתכם, זו רשעות? נמקו את דעתכם.
ג. כיצד מבטאת שאלת התם את תמימותו? כיצד עונה התשובה על שאלתו?
ד. שאינו יודע לשאול אינו שואל. כיצד על האב לנהוג עמו?

4. ארבעת הבנים מייצגים גם ארבע רמות של הבנה. כיצד מבין כל אחד מהם את חג הפסח?
5. בחנו את דברי הפרשנים על ארבעת הבנים.

1. **חכם**
פרשנים מבהירים כי **הבן החכם** מתעניין, מעורב ושואל לפרטי פרטים על ההכנות לחג.

2. **רשע**
בהגדה של פסח נכתב: "רשע מָה הוא אומר, מָה הַעֲבוּדָה הַזֹּאת לָכֶם" פרשנים מבהירים כי דבריו של **הבן הרשע** מראים כי הוא לא מעורב בענייני החג אך מתריס כלפי אלה שכן עוסקים בהכנות לחג.

3. **תם**
בהגדה של פסח נכתב: "תם מָה הוא אומר, מָה זאת" פרשנים מבהירים כי **הבן התם** מתעניין במנהגי החג אף-על-פי שאין לו כלל מושג או ידע בנושא.

4. **שאינו יודע לשאול**
בהגדה של פסח נכתב: "וְשֵׁאִינוּ יוֹדְעֵי לְשֵׁאוֹל, אֶת פֶּתַח לִוִּי" פרשנים מבהירים כי **הבן שאינו יודע לשאול** הוא בן אשר איננו מסוגל אפילו להתעניין ולשאול על מנהגי החג.

- א. השוו בין החכם לבין הרשע על-פי הפרשנים.
- ב. השוו בין החכם והרשע לבין התם.
6. מה מתוך השיח של ארבעת הבנים בהגדה תוכלו לקחת לעולמכם בכיתה? תוכלו להיעזר בקריטריונים שלפניכם.
- * לטעון בצורה עניינית בתוך כדי שימוש בהסבר, בתיאור, בהדגמה ובהנמקה.
- * להקשיב ולהתייחס לדברי אחרים.
- * לגלות סובלנות לדברי האחרים. * לקחת חלק פעיל בחברה.
- * לרצות תמיד ללמוד ולדעת יותר. * לא לפחד לשאול שאלות.
8. בכולנו יש קצת "חכם", קצת "רשע", קצת "תם" וקצת "שאינו יודע לשאול", ובידינו לבחור מתי נכון להביא כל אחד מהם לידי ביטוי.

כָּל אָדָם צָרִיךְ מְצָרִים / אמנון ריבק

כָּל אָדָם צָרִיךְ שְׂתֵהֶיָה לוֹ
אִיזוֹ מְצָרִים,
לְהִיּוֹת מִשָּׂה עֲצָמוֹ מִתּוֹכָהּ
בְּיַד חֲזָקָה,
אוֹ בְּחֵרִיקַת שָׁנִים.

כָּל אָדָם צָרִיךְ אֵימָה וְחֲשֻׁכָה גְדוֹלָה,
וְנִחְמָה, וְהִבְטָחָה, וְהַצְלָה,
שֶׁיִּדַע לְשֵׂאת עֵינָיו אֶל הַשָּׁמַיִם.
כָּל אָדָם צָרִיךְ תִּפְלָה אַחַת,
שֶׁתֵּהֵא שְׂגוּרָה אֲצֵלוֹ עַל הַשְּׂפָתַיִם.
אָדָם צָרִיךְ פֶּעַם אַחַת לְהִתְכַּוֵּף -
כָּל אָדָם צָרִיךְ כְּתוּף.

כָּל אָדָם צָרִיךְ שְׂתֵהֶיָה לוֹ
אִיזוֹ מְצָרִים,
לְגַאֵל עֲצָמוֹ מִמְּנָה מִבֵּית עֲבָדִים,
לְצֵאת בְּחֻצֵי הַלַּיִל אֶל מִדְּבַר הַפְּחָדִים,
לְצַעֵד הַיָּשָׁר אֶל תּוֹךְ הַמַּיִם,
לְרֵאוֹתָם נִפְתָּחִים מִפְּנֵי לְצַדִּדִּים.
כָּל אָדָם צָרִיךְ כְּתוּף,
לְשֵׂאת עָלֶיהָ אֶת עֲצָמוֹת יוֹסֵף,
כָּל אָדָם צָרִיךְ לְהִזְדַּקֵּף.

כָּל אָדָם צָרִיךְ שְׂתֵהֶיָה לוֹ
אִיזוֹ מְצָרִים.
וִירוֹשָׁלַיִם,
וּמִסַּע אֶרֶץ אֶחָד,
לְזַכֵּר אוֹתוֹ לְעַד
בְּכַפּוֹת הַרְגְלָיִם.

משימות

1. הכותב חוזר על המשפט "כל אדם צריך שתהיה לו איזו מצרים". הסבירו למה כוונתו בביטוי "איזו מצרים".
2. אילו פרטים מסיפור יציאת מצרים מופיעים בשיר?
3. מדוע צריך כל אדם לחוות את יציאת מצריים (כמטפורה) בחייו?
4. הבית האחרון מחבר בין האירוע המכונן של הפיכת העבריים לעם לבין ייעודם בעתיד. הסבירו את הקשר.
5. בשיר מוזכרות חוויות שונות, שעל-פי הכותב, חייב האדם לחוותן. מהן אותן החוויות? האם אתם מסכימים אתו? נמקו את תשובתכם.
6. נאמר בהגדה "חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא מארץ מצרים". מה הקשר בין אמירה זו לשיר של אמנון ריבק.
7. כמו בהגדה של פסח גם בשיר מוזכר משה ברמז. באיזו צורה? מצאו את המקום בו מופיע משה בהגדה, והסבירו מדוע, לדעתכם, אין הוא מוזכר יותר, אף-על-פי שהוא האחראי להוצאת העם ממצרים. (היעזרו ברמז בשיר).
8. מהו המסר של השיר, המבטא אירוע קדום של עמנו, לגבינו כיום במאה ה-21?

מתייזדים עם מילים

בחרו בפירוש הנכון של כל מילה מודגשת. היעזרו בהקשר המשפט.

1. בבוקר היה חם, אבל בהמשך היום השמש נעלמה ונעשה סגריר. כדאי שאכנס הביתה.
א. חם ב. סגור ג. קריר ד. שקט
2. ביד נבלמה ובפנים מושפלות החזרתי את החפץ שלקחתי ללא רשות.
א. יד גדולה ב. יד קטנה ג. יד מבוישת ד. אף תשובה לא-נכונה
3. הגינה נראית נפלא, חבל שיש מספר עשבים שוטים הפוגעים במראה.
א. עשבים טיפשים ב. עשבים שאינם שייכים למקום
ג. עשבים שגדלו ליד שיטה ד. אף תשובה לא נכונה
4. אתם מעלים זיכרונות שכוּחִים שהגיע הזמן להשתחרר מהם, ולא - לא נתקדם.
א. איכרים ב. נשכחו ג. קשים ד. אף תשובה לא-נכונה
5. באחד הפוכים שבמערה נמצאו כתבי העת העתיקים.
א. מקומות רחוקים ב. מקומות מסתוריים
ג. מקומות גדולים ד. אף תשובה לא-נכונה
6. העסקה נקבעה בחֲדָרֵי חֲדָרִים, כדי שלא תתגלה למתחרים.
א. הרבה מאוד חדרים ב. מקומות נסתרים
ג. החדרים הקטנים ד. אף לא אחת מהתשובות
7. כל האנשים החשובים עוברים כעת בסֶךְ. בואו ונריע להם.
א. מסך ב. שורה ג. סיכה ד. שם מקום

בְּעוֹר חָמֵץ / חֲנֻּה נִיר

אֶת כָּל הַחֲמֵץ
שֶׁלִּבִי מֵאֲמֵץ
בְּיָמִים שֶׁל סִגְרִיר וְשֶׁל קָר
עִם בּוֹא הַחֲמָה
בְּיַד נִכְלָמָה
כְּעֶשֶׂב שׁוֹטָה אֶעְקֹר
עֲלֵבוֹנוֹת שְׁכוּחִים
בְּנִבְכֵי הַפּוֹכִים
מְרִירוֹת שֶׁצִּמְחָה בְּמִסְתּוֹר
מִחֲדָרֵי – חֲדָרִים
אֶעֱלֶה וְאָרִים
וְאוֹצִיא לַחֲפָשִׁי לְפִי תוֹר

יַעֲבְרוּ אִזּוּ בְּסֹד
רְגִשׁוֹת לֵב מְסֻכָּסָד
פֶּחַד, פֶּעַס, קִנְיָה, תַּחְרוּת
וְרִיק מִמְטָעוֹ
אֶת־יֹשֵׁב לְשִׁלְחוֹ
וְאֶחָגֵג אֶת חַג הַחְרוּת.

משימות

1. אילו רגשות מופיעים בשיר? ציינו את השורות.
2. א. ביעור חמץ הוא פעולה סמלית המתבצעת בערב פסח ובודקת אם נותר חמץ. לאיזה ביעור חמץ מתכוונת הכותבת? הוכיחו מהשיר.
ב. מהם כל אותם דברים שהכותבת רוצה לבער מתוכה?
3. הציגו אמצעים ספרותיים בשיר (מבנה, חריזה, דימוי, מטפורה, האנשה).
4. מהו הרעיון המרכזי בשיר?
5. מהו המסר בשיר?
6. כתבו פסקה של כשבע-שמונה שורות, והציגו בה מהי **חירות** בעיניכם. (פתיח + רעיון + תימוכין + סיום)
8. תנו דוגמות ל"ביעור חמץ" במישורים שונים.

